

UDK 821.163.4.(497.5).09 Petrović Njegoš P. II

Stručni rad

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Institut za crnogorski jezik i književnost

aleksandar.radoman@icjk.me

NOVI DOPRINOS TUMAČENJU CRNOGORSKO-HRVATSKIH KULTURNIH VEZA

(Skupina autora, *Recepcija Njegoševa djela u Hrvatskoj: u povodu dvjestote godišnjice rođenja*, HCDP „Croatica – Montenegrina“ RH & CKD „Montenegro – Montenegrina“ Osijek & Institut za crnogorski jezik i književnost – Podgorica, Osijek, 2013)

Zbornik *Recepcija Njegoševa djela u Hrvatskoj*, podnaslovom posvećen dvjestagodišnjici Njegoševa rođenja, ide u red onih izuzetno korisnih naučnih i prigodnih izdanja, kojima se savremenom čitaocu, opterećenom modernom tehnološkom poplavom nesistematizovanih podataka, približava i kritički valorizovano prezentira cijeli jedan korpus vrijedne građe o odnosima dviju bliskih kultura – crnogorske i hrvatske. I to ne samo u ravni kritičkoga sagledavanja tih odnosa, no i objelodanjivanjem nekih od najvrednijih rezultata hrvatske njegošologije. U formalnome smislu knjiga je podijeljena na četiri cjeline. Prvu cjelinu čini sveobuhvatna studija Milorada Nikčevića „Njegoš i njegovo djelo u hrvatskom političkom i kulturnom kontekstu“. Drugu cjelinu čini studija poznatoga crnogorskog historičara književnosti i njegošologa Krsta Pižurice „Antun Barac o Njegošu“, koja predstavlja svojevrstan uvod u treću, središnju cjelinu knjige. Riječ je o izdanju *Gorskoga vijenca* koje je 1947. priredio te napomenama, objašnjenjima i rječnikom opremio znameniti hrvatski književni historičar Antun Barac. U četvrtome dijelu knjige nahodi se tekst mladoga i već afirmisanog montenegriste i kroatiste Jakova Sabljica „Napomene o izdanju“, kojim se objašnjava struktura i namjena ovoga naučno-prigodnoga izdanja.

Ključne riječi: *Petar II Petrović Njegoš, recepcija, Hrvatska, Antun Barac, Gorski vijenac*

Jubilej dvjestagodišnjice Njegoševa rođenja u Crnoj Gori ostao je na nivou paradne manifestacije bez iole značajnih osvrta ili novih uvida u književno djelo jedinoga neupitnog klasika crnogorske književnosti Petra II Petrovića Njegoša. Vašarska atmosfera, opskurni televizijski prilozi u kojima se o svemu moglo čuti više no o Njegošu, još opskurniji naučni skupovi što nijesu iskoračili iz prostora parohijalne svijesti i epskoga registra, obilježili su ovaj Njegošev jubilej. Možda ta manifestacija ponajbolje oslikava i trenutak u kojem se savremena Crna Gora nalazi – trenutak posvemašnje duhovne krize, bezidejnosti u koncipiranju i vođenju kulturne politike i epidemije površnosti i tehnokratskoga svjetonazora. Ako je za kakvu utjehu, u godini Njegoševa jubileja finalizovan je makar jedan kapitalni projekat koji će, van svake sumnje, ostati trajan doprinos njegošologiji i montenegristici uopšte – četvorotomna *Bibliografija Njegoš*.

No, dok je u Crnoj Gori jubilej najvećega nacionalnog pjesnika uglavnom korišćen za samopromociju pojedinaca, a, u nekim slučajevima, manifestacije i građevinske poduhvate veoma sumnjivih finansijskih bilansa, dvjestagodišnjica Njegoševa rođenja dostojno je obilježena u dva značajna regionalna slavistička centra – u Zagrebu i Skoplju. U Makedoniji je nosilac proslave bila Zajednica Crnogoraca u Republici Makedoniji, a vrhunac jednomjesečne proslave bio je skup *Makedonija Njegošu* održan pod krovom i u organizaciji Filološkoga fakulteta u Skoplju, uz učešće eminentnih makedonskih jugoslavista i montenegrista. U Hrvatskoj je, pak, najveći dio aktivnosti vezanih za Njegošev jubilej održan u sklopu projekta „Kulture u doticaju: stoljetni hrvatski i crnogorski kulturni identiteti“, koji je još prije dvije decenije utemeljio Milorad Nikčević, a posljednjih nekoliko godina uspješno ga vodi Jakov Sablijić. Međunarodni naučni skup „Recepcija i novo čitanje Njegoša“, održan 19. oktobra 2013. godine u Društvu hrvatskih književnika u suorganizaciji HCDP „Croatica – Montenegrina“, Matice hrvatske, Društva hrvatskih književnika i Instituta za crnogorski jezik i književnost, pokazao je da naučno interesovanje za Njegoša, uprkos svim istorijskim i političkim konfrontacijama s kraja prošloga vijeka, ne jenjava u Republici Hrvatskoj, a posebno vrijedna je činjenica da su zanimljive referate na skupu imali i filolozi mlađe generacije, što daje nadu da će interesovanje za crnogorsku književnost i u periodu koji slijedi ostati postojano. U iščekivanju zbornika radova s toga naučnog skupa ovđe ćemo se osvrnuti na izdanje koje je na izvjestan način, i najavilo sam skup: knjigu grupe autora, koju su uredili Milorad Nikčević i Jakov Sablijić, *Recepcija Njegoševa djela u Hrvatskoj*, objavljenu u izdanju HCDP „Croatica – Montenegrina“ RH, CKD „Montenegro – Montenegrina“ iz Osijeka i Instituta za crnogorski jezik i književnost iz Podgorice, kao 21 publikacija projekta „Kulture u doticaju: stoljetni hrvatski i crnogorski kulturni identiteti“.

Zbornik *Recepcija Njegoševa djela u Hrvatskoj*, podnaslovom posvećen dvjestagodišnjici Njegoševa rođenja, ide u red onih izuzetno korisnih naučnih i prigodnih izdanja, kojima se savremenom čitaocu, opterećenom modernom tehnološkom poplavom nesistematizovanih podataka, približava i kritički valorizovano prezentira cijeli jedan korpus vrijedne građe o odnosima dviju bliskih kultura – crnogorske i hrvatske. I to ne samo u ravni kritičkog sagledavanja tih odnosa, no i objelodanjivanjem nekih od najvrednijih rezultata hrvatske njegošologije. U formalnome smislu knjiga je podijeljena na četiri cjeline. Prvu cjelinu čini sveobuhvatna studija Milorada Nikčevića „Njegoš i njegovo djelo u hrvatskom političkom i kulturnom kontekstu“. Drugu cjelinu čini studija poznatoga crnogorskog historičara književnosti i njegošologa Krsta Pižurice „Antun Barac o Njegošu“, koja predstavlja svojevrsan uvod u treću, središnju cjelinu knjige. Riječ je o izdanju *Gorskoga vijenca* koje je 1947. priredio te napomenama, objašnjenjima i rječnikom opremio znameniti hrvatski književni historičar Antun Barac. U četvrtome dijelu knjige nahodi se tekst mladog i već afirmisanog montenegrliste i kroatiste Jakova Sabljica „Napomene o izdanju“, kojim se objašnjava struktura i namjena ovoga naučno-prigodnoga izdanja. Na samome kraju nalaze se sažetak na engleskome jeziku i indeks imena.

Uvodni tekst „Njegoš i njegovo djelo u hrvatskom političkom i kulturnom kontekstu“ Milorada Nikčevića nastao je u maniru uzorne multidisciplinarne studije u čijem je središtu prisustvo Petra II Petrovića Njegoša, i kao vladara i kao pjesnika, u hrvatskome kulturnom i društveno-povijesnome kontekstu. Podijeljena u nekoliko tematskih cjelina, ta studija nudi cjelovit uvid u više problemskih područja propitujući kako političke i kulturne veze Njegoševe s nosiocima hrvatskoga nacionalnog preporoda, tako i njegovo izuzetno inspirativno prisustvo u hrvatskim književnim i kulturnim krugovima, s posebnim osvrtom na recepciju njegova djela u kritičkim radovima uglednih hrvatskih njegošologa Milana Rešetara, Antuna Barca i Toma Matića. Nastala na temelju višedecenijskih Nikčevićevih proučavanja književnih i kulturnih crnogorsko-hrvatskih doticaja, ta se studija može smatrati jednim od najvećih doprinosa kritičkom sagledavanju i analizi složenih odnosa hrvatskih kulturnih i političkih krugova i crnogorskoga pjesnika-vladara.

Prilog „Antun Barac o Njegošu“ vrijednoga crnogorskoga književnoga historičara i vrsnoga njegošologa Krsta Pižurice naslanja se uveliko na njegova ranija istraživanja, započeta još 1966. godine publikovanjem oglada „Njegoš i Hrvati“. Pižuričin prilog skladno se naslanja i na Nikčevićevu studiju, nadopunjujući je kako preciznom analizom Barčeva književnoistorijskoga pristupa Njegošu, tako i dragocjenim šecanjima na Barčeve profesorske manire i pedagoške kvalitete. Valja pomenuti da je upravo u godini Njegoševa jubileja Pižurica priredio za štampu Barčevu knjigu *Prilozi o Njegošu*, koja pored značajnoga Bar-

čeva analitičkog doprinosa tumačenju *Gorskoga vijenca*, sadrži i druge, obimom manje, no ne i manje značajne radove posvećene Petru II Petroviću Njegošu.

Centralni dio knjige čini fototipija Barčeva izdanja *Gorskoga vijenca*, s dragocjenim napomenama, objašnjenjem i rječnikom. Za razliku od svojega slavnog prethodnika Milana Rešetara koji je decenije posvetio radu na priređivanju Njegoševa djela, Barac je, što je razvidno iz njegovih propratnih bilješki, imao znatno manje ambicije. Izdanje *Gorskoga vijenca* objavio je povodom stogodišnjice prvoga izdanja, a u napomeni i objašnjenju oslonio se na provjerena saznanja i manje sporna tumačenja, tragom, u prvome redu, analitičkoga rada Milana Rešetara. Ukazujući na vrijednosti Njegoševa djela, Barac konstatuje: „Kao Crnogorac, Njegoš je upotrebljavao ne samo riječi i oblike, nego i poslovice, poredbe i aluzije, koje su mogle biti razumljive svakome Crnogorcu, no što je teško shvatiti onome, tko nije dublje ušao u crnogoski život“, čime još prije gotovo sedam decenija akcentuje specifičnosti crnogorskoga jezika i kulturnoga koda. To uzorno izdanje *Gorskoga vijenca*, možda je ponajbolje u crnogorskoj književnoj istoriografiji ocijenio upravo Krsto Pižurica: „Iz komentara *Gorskoga vijenca* vidi se da je Barac doživio Njegoša, da je poznavao stil i stil toga djela te da je o svemu pisao znalački i pošteno. Kod registrovanja komentara *Gorskoga vijenca* Barac se ne može zabravljati, a kod svođenja kulturnih veza Crnogoraca i Hrvata njegovo pisanje o Njegošu ne može se zaobilaziti.“

Sumirajući u završnoj napomeni povode za nastanak i koncepciju knjige, njen urednik, Jakov Sablijić, instruktivno se osvrće na studije Milorada Nikčevića i Krsta Pižurice, i primjećuje: „Objema studijama ujedno se želi naglasiti veliki doprinos hrvatskih povijesnih ličnosti i pisaca u njegovanju južnoslavenskih suradničkih veza i kontakata. Posebice se to odnosi na hrvatske znanstvenike, književne kritičare i povjesničare koji su svojim istraživanjima i spoznajama mnogo doprinijeli crnogoristici, tj. njegošologiji i boljoj recepciji Njegoševih tekstova izvan Crne Gore. Istodobno su tim svojim angažmanom oni bili i popularizatori života i djela Njegoša kao nezaobilaznoga pisca svjetskoga glasa. I ovo je izdanje osmišljeno da bi se prigodno obilježila velikanova dvjestota godišnjica rođenja, ali i naglasila postojanost književnih i povijesnih relacija Hrvata i Crnogoraca“.

Zamišljena kao, u prvome redu, prigodno izdanje, knjiga *Recepcija Njegoševa djela u Hrvatskoj*, svojom je koncepcijom i usmjerenjem na najširi problemski krug istraživanja na naznačenu temu uveliko nadišla svoju prvobitnu namjeru. Okupivši na jednome mjestu eminentne autore i valorizujući najvrednije tekovine hrvatsko-crnogorskih kulturnih i književnih komunikacija, ova knjiga ostaje trajan doprinos neophodnom procesu međusobnoga približavanja i uzajamnoga vrednovanja srodnih kultura.

Aleksandar RADOMAN

NEW CONTRIBUTION TO THE INTERPRETATION OF MONTE-
NEGRIN-CROATIAN CULTURAL TIES

(Group of authors, *Reception of Njegoš's Works in Croatia: on the Occasion of 200 Years since Njegoš's Birth*, HCDP "Croatica Montenegrina" RH & CKD "Montenegro – Montenegrina" Osijek & Institute for Montenegrin Language and Literature – Podgorica, Osijek, 2013)

The collection of papers *Reception of Njegoš's Works in Croatia*, marking 200 years since Njegoš's birth, is among those very useful scientific and commemorative issues approximating and critically valuating a whole body of valuable material on the relations between two close cultures – Montenegrin and Croatian to the modern reader, burdened with modern technological flood of unsystematic data. Formally speaking, the book is divided into four sections. The first part is a comprehensive study by Milorad Nikčević "Njegoš and his work in the Croatian political and cultural context". The second part is a study by Krsto Pižurica, famous Montenegrin literary historian and researcher of Njegoš entitled "Antun Barac on Njegoš", which is an introduction to the third, central unit of the book – the edition of *The Mountain Wreath* from 1947, prepared and equipped with notes, explanations and a dictionary by famous Croatian literary historian Antun Barac. The fourth part of the book is a text by young and already affirmed researcher of Njegoš and Croatian language Jakov Sabljic "Notes on the Edition", which explains the structure and purpose of this scientific commemorative edition.

Key words: *Petar II Petrović Njegoš*, *reception*, *Croatia*, *Antun Barac*, *The Mountain Wreath*